

УДК 37.016

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-1-41>

Катерина ДЕРЕКА,

orcid.org/0000-0003-1597-4740

аспірантка

Національної академії педагогічних наук України,

викладачка вищої категорії

Київського фахового коледжу зв'язку

(Київ, Україна) *katerina.dereka@gmail.com*

Ірина БРЮХОВЕЦЬКА,

orcid.org/0009-0004-6694-4570

кандидатка хімічних наук, доцентка,

доцентка кафедри біології та хімії

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(Дрогобич, Львівська область, Україна) *irynabruhovetski@gmail.com*

Інна БЕРКЕЩУК,

orcid.org/0000-0002-4772-7480

кандидатка філологічних наук, доцентка,

доцентка кафедри української мови

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,

завідувачка кафедри української мови

Навчально-наукового інституту української філології та журналістики

(Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна) *bercesinna@gmail.com*

ЗАСОБИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕПЕРЕРВНОЇ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Автори визначають сутнісні характеристики формальної та неформальної освіти; їхні пріоритети та ключові відмінності, що відрізняють один тип від іншого. Встановлено, що відмінність полягає в тому, що неформальна є доповненням або альтернативою до формальної освіти, в офіційному визнанні чи незизнанні державними або уповноваженими недержавними органами кваліфікації, отриманої на основі навчальних досягнень. У статті пропонується аналіз складових неформальної освіти в контексті процесів цифровізації. Встановлено, що поширення неформальної освіти в Україні прискорюється завдяки запровадженню відкритих освітніх платформ і проєктів, а освіта набуває ознак цифровізації. Для реалізації завдань дослідження використовувалися такі теоретичні методи, як контент-аналіз та узагальнення наукових досліджень з метою визначення основних підходів до визначення ключових понять.

Авторами було проведено дослідження та проаналізовано цифрові платформи та ресурси для навчання, які є популярними серед українських користувачів (здобувачів). У процесі дослідження були оцінені їхні можливості, доступність та ефективність. Експеримент проводився серед здобувачів освіти Київського фахового коледжу зв'язку (КФКЗ), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (ДДПУ) та Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (КПНУ). У пілотному дослідженні взяли участь шість груп респондентів, загальною кількістю 96 здобувачів освіти, з яких 55 жінок та 41 чоловіків, віком 18–19 років. Встановлено, що переважна більшість респондентів мають досвід у навчанні за допомогою неформальних форм, і ще частина має бажання пройти неформальне навчання.

Отримані результати є основою для майбутніх досліджень, які мають бути присвячені розробці освітніх програм формування в здобувачів цифрових компетентностей закладів фахової передвищої та вищої освіти.

Ключові слова: формальна освіта, неформальна освіта, експериментальні дані, здобувачі освіти, цифровізація, інформаційно-комунікаційні технології.

Kateryna DEREKA,

orcid.org/0000-0003-1597-4740

Postgraduate Student

National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,

Teacher of Higher Qualifying Category

Kyiv Professional College of Communication

(Kyiv, Ukraine) katerina.dereka@gmail.com

Iryna BRIUKHOVETSKA,

orcid.org/0009-0004-6694-4570

Candidate of Chemical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Biology and Chemistry

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) irynabruhovecki@gmail.com

Inna BERKESHCHUK,

orcid.org/0000-0002-4772-7480

Candidate of Philological Sciences (Ph. D.), Associate Professor,

Associate Professor at the Ukrainian Language Department

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University,

Head of the Department of Ukrainian Language

Educational and Scientific Institute of Ukrainian Philology and Journalism
(Kamianets-Podilskyi, Khmelnytsky region, Ukraine) bercesinna@gmail.com

MEANS OF DIGITAL TECHNOLOGIES TO PROVIDE CONTINUOUS NON-FORMAL EDUCATION

The authors define the essential characteristics of formal and non-formal education; identify their priorities and key differences that distinguish one type from another. It has been established that the difference lies in the fact that the non-formal education is an addition or alternative to formal education, in the official recognition or non-recognition by state or authorized non-state bodies of the qualification obtained on the basis of educational achievements. The article proposes an analysis of the components of non-formal education in the context of digitalization processes. It has been established that the spread of non-formal education in Ukraine is accelerating due to the introduction of open educational platforms and projects, and education is acquiring signs of digitalization. To implement the objectives of the study, theoretical methods were used, such as content analysis and generalization of scientific research in order to determine the main approaches to defining key concepts.

The authors conducted research and analyzed digital platforms and resources for learning that are popular among Ukrainian users (applicants). In the course of the study, their capabilities, accessibility and effectiveness were evaluated. The experiment was conducted among students of the Kyiv Professional College of Communications (KFCO), Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (DSPU) and Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National (KPNU). The pilot study involved six groups of respondents, a total of 96 students, 55 of which were women and 41 were men aged 18–19.

It was found that the majority of respondents have experience in learning through non-formal forms, and another part has a desire to undergo non-formal learning.

The results obtained are the basis for future research on the development of educational programs for the formation of digital competencies of applicants in institutions of professional pre-higher and higher education.

Key words: formal education, non-formal education, experimental data, students, digitalization, information and communication technologies.

Аналіз наукових досліджень. Проблему неформальної освіти аналізували та досліджували багато українських та зарубіжних науковців таких як М. Ахмед, М. Блейзі, Т. Сорочан, Л. Карташова, В. Биков, Ю. Деркач, П. Кумбс, Г. Даркенвальд, Р. Фішер та ін. До сьогодні є дискусії та дебати навколо важливості та ролі неформальної освіти. Науковці А. Роджерс та Р. Кумбс визначили неформальну освіту як «будь-яку організовану освітню діяльність поза встановленою формальною системою».

Постановка проблеми в загальному вигляді. Процеси глобалізації, інтеграція суспільства та стрімкий розвиток технологій створюють нові вимоги до підготовки майбутніх фахівців, здатних до інноваційної діяльності, професійного розвитку, самовдосконалення. У сучасному світі викладачам та педагогам необхідно поєднувати традиційне та онлайн-навчання через різні обмеження: спочатку пандемія COVID-19, а зараз війна російської федерації проти України. В умо-

вах сьогодення існує багато можливостей для студентів здобувати освіту онлайн, оскільки є безліч ресурсів професійного спрямування. Реагуючи на виклики та потреби освітньої системи, урядовці розробили нормативно-правові акти щодо формальної, неформальної та інформальної освіти.

Мета дослідження. Визначити роль неформальної освіти в сучасних умовах підготовки фахівців; описати віртуальні, цифрові технології та платформи, що забезпечують ефективне функціонування освітнього контенту в контексті неформальної освіти. З встановленої мети виникає завдання – провести опитування серед здобувачів освіти на предмет проходження ними неформальної освіти під час формального навчання в закладах освіти.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про освіту» наголошує, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та якнайвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і компетентностей, необхідних для успішної самореалізації; виховання відповідальних громадян, здатних робити свідомий вибір і спрямовувати свою діяльність на благо інших людей і суспільства. Збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня народу з метою забезпечити сталий розвиток України та її європейський вибір. (Закон України «Про освіту, 2017). Освіта постійно розвивається і змінюється відповідно до потреб і запитів суспільства. За формами освіта поділяється на формальну, неформальну та інформальну. Раніше освіта мала лише формальне спрямування змісту та контролю отриманих знань: закони, програми, тести, контроль знань, іспити, заліки тощо. З початком цифрової ери з'явилася можливість урізноманітнити освіту, зробити її більш цікавою та використовувати різні онлайн-платформи для додаткових занять з метою підвищення рівня знань, умінь та навичок. Перший набір європейських рекомендацій з валідації неформального та інформального навчання був опублікований спільно Європейською Комісією та Cedefop. Рекомендації забезпечують міцну платформу для європейської співпраці у сфері валідації неформального та інформального навчання. Для того, щоб прояснити основні особливості валідації, рекомендація визначає чотири окремі етапи: ідентифікація, документування, оцінювання та сертифікація. Визначальною характеристикою неформальної освіти є те, що вона є доповненням, альтернативою до формальної освіти в

процесі навчання людей впродовж життя. Вона часто надається для гарантування права доступу до освіти для всіх та орієнтована на людей різного віку, але не обов'язково має безперервну структуру; вона може бути короткою та/або низькоінтенсивною, зазвичай надається у формі коротких курсів, воркшопів або семінарів (Voiko, 2021).

Варто зазначити, що формальна освіта найбільш поширена в суспільстві, але існують альтернативи формальній освіті. Неформальна освіта – це структурована, організована освітня діяльність, яка здійснюється поза звичними рамками закладу освіти. Вона охоплює різні методи навчання за допомогою рекреаційних засобів для багатьох підгруп населення; не має вікових обмежень; може забезпечувати різноманітні навчальні програми, сприяє потребі в освіті для всіх, створюючи національний дохід і сприяючи більш адаптивним можливостям працевлаштування. Неформальна освіта розвиває широкий спектр навчальних і продуктивних навичок із значними перевагами (Rogers, 2004). Безперервну освіту та навчання можна визначати як неформальну освіту, тобто навчання за структурованими програмами поза системою формальної освіти. Держава не встановлює обов'язкових вимог до змісту при видачі атестата про закінчення, не видає жодних дипломів чи атестатів державного визнання. Формальна освіта, навпаки, включає регульовану державою освіту, яка є частиною обов'язкової освіти або веде до отримання атестату про закінчення середньої школи, диплому про закінчення передвищої чи вищої освіти або кваліфікації, яка є необхідною умовою для регульованої державою професії діяльність.

Узагальнюючи вищесказане, автори зазначають, що знання є основним елементом змісту освіти на всіх рівнях. Вони відображають узагальнений досвід сприйняття дійсності, накопичений людством у процесі суспільно-історичної практики. Без знань неможлива жодна цілеспрямована діяльність. Всі види знань взаємопов'язані між собою і потребують комплексного засвоєння. Враховуючи цю особливість, з 1972 року ЮНЕСКО вводить в освітній простір поняття «освіта впродовж життя» як концепцію глобальної перспективи, яка фокусується на таких аспектах, як:

- потреби і права людей на навчання впродовж життя;
- формування інтегрованого підходу між формальним та неформальним контекстами навчання;
- адекватне фінансування для обох типів навчання;

- охоплення всіх людей, починаючи з наймолодших і закінчуючи найстаршими;
- пошук шляхів демократизації доступу до навчання.

Сучасне розуміння поняття «освіта впродовж життя» полягає в тому, що це «не просто процес навчання, який виходить за межі шкільної, передвищої чи вищої освіти. Навчання впродовж життя об'єднує будь-яку освіту – від раннього дитинства до глибокої старості, яка може здійснюватися за різних умов і бути формальною та неформальною у суспільному житті» (Ничкало, 2009). Набуття базових навичок у цьому сенсі є ключовим моментом, оскільки вони повинні сприяти бажанню людей вчитися і допомагати їм розвивати власну освітню траєкторію.

Авторами були проаналізовані роботи науковців та зроблений наступний висновок про особливості неформальної освіти:

- це фундаментальний підхід для зміцнення довіри між людьми, і люди починають довіряти своїм інстинктам, вивчаючи різні методи в будь-якій сфері (Rogers, 2017);
- здобувачі набувають емоційних, когнітивних та інших різноманітних включень практик для навичок. Це забезпечує платформу для розвитку нових навичок і створює можливості для людей, яким недоступні традиційні методи освіти;

– мозковий штурм, вправи, презентації, інтерактивні лекції тощо допомагають розвинути різноманітні навички для проходження будь-яких життєвих ситуацій (Ничкало, 2008);

– окрім раціональних підходів навчання за підручниками, неформальна освіта включає унікальні процеси навчання за допомогою практичних стратегій, які роблять здобувача розумнішим і кмітливішим (Stavytska, 2023).

У неформальній освіті використовують різноманітні засоби цифрового навчання, такі як відеоуроки, інтерактивні платформи, вебінари, онлайн-курси, віртуальні лабораторії та інші електронні ресурси. Ці інструменти допомагають навчатися за власним графіком та обравши потрібні теми.

Проаналізувавши роботи науковців І. Ставицької, А. Бойко можна виділити наступні цифрові платформи та технології, які мають широке використання в процесі неформальної освіти:

- технології відеоконференцій, такі як My Own Conference, Google Meet, zoom, Skype, youtube для проведення наукових та освітніх заходів онлайн і збереження матеріалу для подальшого перегляду;
- хмарні технології Google для роботи з документами, розробки календарів для візуалізації, реалізації проєктів, зворотного зв'язку;

– соціальні мережі, такі як Instagram, Facebook, Viber для обміну особистими профілями, а також висвітлення новин, як наукових, так і законодавчих у сфері освіти;

– технології візуалізації освітнього контенту, такі як мультимедійні презентації, інфографіка, відеоінфографіка, інтелект-карти, таймлайн, QR-коди, хмари слів, скрайбінг, гейміфікація, 3d моделювання, доповнена (AR) та віртуальна (VR) реальність.

Автори провели дослідження та проаналізували популярні цифрові платформи та ресурси для навчання, які є популярними серед українських користувачів. У процесі дослідження були оцінені їхні можливості, доступність та ефективність. Експеримент проводився серед студентів Київського фахового коледжу зв'язку (КФКЗ), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (ДДПУ) та Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (КПНУ). У пілотному дослідженні взяли участь шість груп респондентів, загальною кількістю 96 здобувачів освіти, з яких 55 жінок та 41 чоловіків, віком 18–19 років. Першим завданням було визначити, чи навчались студенти неформально протягом останніх 2 років, чи проходили курси, семінари, лекції навіть без видачі їм сертифікатів (рис. 1).

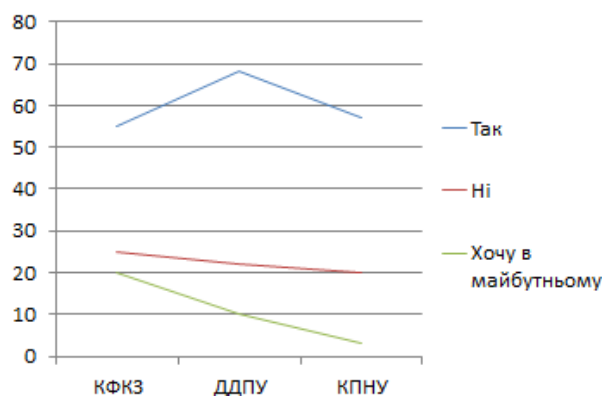

Рис. 1. Результати опитування здобувачів освіти щодо проходження ними неформальної освіти за останні 2 роки

Аналізуючи діаграму та відповіді респондентів, можна стверджувати, що переважна більшість респондентів мають досвід в навчанні за допомогою неформальних форм (КФКЗ – 55%, ДДПУ – 68%, КПНУ – 57%). Наступним етапом було визначення, які засоби цифрових технологій здобувачі освіти вважають найбільш ефективними для забезпечення неперервної неформальної освіти (рис. 2).

За результатами опитування найбільш популярним цифровим засобом неформальної освіти є відео

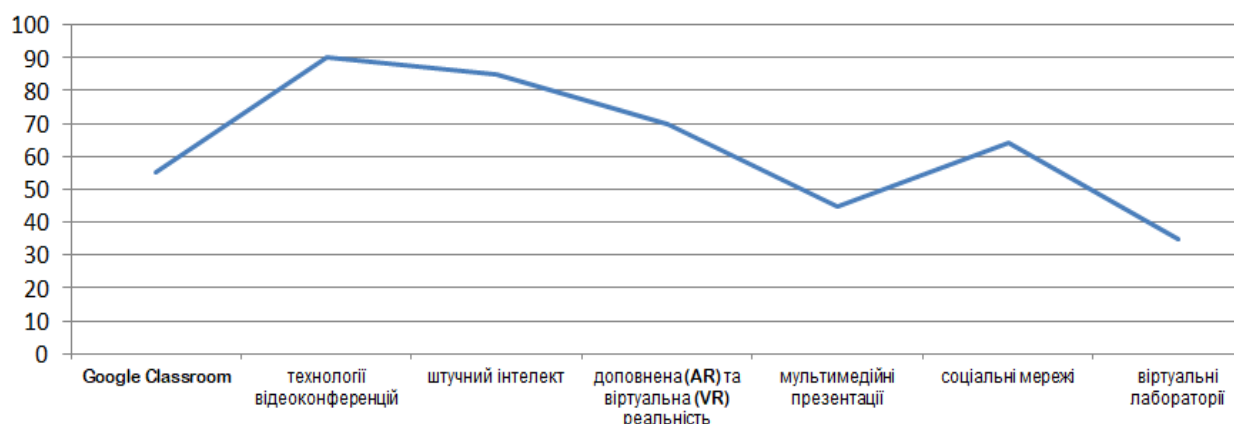

Рис. 2. Відповіді респондентів

конференції (90%), засоби доповненої та віртуальної реальності (70%) та штучний інтелект (85%).

Висновки. Таким чином, становлення неформальної освіти в Україні характеризується широким політичним, державним і суспільним визнанням її значущості та впровадженням її форм і методів; її організації залежно від потреб населення. З проведеного дослідження можна зробити висновок, що використання цифрових інструментів в процесі неформальної освіти є актуальною та багатогранною темою. Неформальна освіта сприяє професійно-орієнтованому підходу до навчання здобувачів освіти

та має популярність серед них. Практичне значення дослідження полягає в тому, що його матеріали можуть бути використані здобувачами, педагогами, педагогічно-науковими співробітниками та викладачами з метою покращення викладання в умовах формальної освіти: запровадження в освітній процес засобів цифровізації, засобів віртуальної реальності чи штучного інтелекту. Отримані результати є основою для майбутніх досліджень, які мають бути присвячені розробці освітніх програм формування в здобувачів цифрових компетентностей закладів фахової передвищої та вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ничкало Н. Г. Розвиток професійної освіти і навчання в контексті європейської інтеграції. *Педагогіка і психологія*. 2008. № 1. с. 57-69.
2. Non-formal and informal programs and activities that promote the acquisition of knowledge and skills in areas of Global Citizenship Education (GCED) and Education for Sustainable Development (ESD). By Ashley Stepanek Lockhart 2016. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002456/245625E.pdf>
3. Hoppers W. Non-formal education and basic education reform: a conceptual overview. UNESCO. IEP. 2006.
4. Rogers A. Looking again at non-formal and informal education – towards a new paradigm. 2017. URL: <http://infed.org/mobi/looking-again-atnon-formal-and-informal-education-towards-a-new-paradigm/>
5. Boiko A. Innovative development of non-formal education in Ukraine: definition of soft skills. *Theoretical and Methodical Problems of Children and Youth Education*. 2021. № 25(1), pp. 22-33. doi:10.32405/2308-3778-2021-25-1-22-33
6. Закон України «Про освіту». 2017. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/law-education>
7. Stavvytska I. V., Kutsenok N. M., Yamshynska N. V., Kriukova E. S. Non-formal education in teaching of English as a foreign language at a technical university. *Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*. 2023. doi:10.32840/1992-5786.2023.86.46

REFERENCES

1. Nychkalo N. H. Rozvytok profesiinoi osvity i navchannia v konteksti yevropeiskoi intehratsii [Development of professional education and training in the context of European integration]. *Pedahohika i psykholohiia [Pedagogy and psychology]*. 2008. № 1. p. 57-69. [in Ukrainian]
2. Non-formal and informal programs and activities that promote the acquisition of knowledge and skills in areas of Global Citizenship Education (GCED) and Education for Sustainable Development (ESD). By Ashley Stepanek Lockhart 2016. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002456/245625E.pdf>
3. Hoppers W. Non-formal education and basic education reform: a conceptual overview. UNESCO. IEP. 2006.
4. Rogers A. Looking again at non-formal and informal education – towards a new paradigm. 2017. URL: <http://infed.org/mobi/looking-again-atnon-formal-and-informal-education-towards-a-new-paradigm/>
5. Boiko A. Innovative development of non-formal education in Ukraine: definition of soft skills. *Theoretical and Methodical Problems of Children and Youth Education*. 2021. № 25(1), pp. 22-33. doi:10.32405/2308-3778-2021-25-1-22-33
6. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [The Law of Ukraine "On Education"]. 2017. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/law-education> [in Ukrainian]
7. Stavvytska I. V., Kutsenok N. M., Yamshynska N. V., Kriukova E. S. Non-formal education in teaching of English as a foreign language at a technical university. *Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*. 2023. doi:10.32840/1992-5786.2023.86.46